

Witte vleugels  
Zwarte vleugels

Van dezelfde auteur zijn ook verschenen bij The House of Books:

*Eilandgeheimen*

*Ver van huis*

SUE MONK KIDD

*Witte vleugels*  
*Zwarte vleugels*



the house of books

*Oorspronkelijke titel*

The Invention of Wings

*Uitgave*

Viking/The Penguin Group

Copyright © 2014 by Sue Monk Kidd

Copyright voor het Nederlandse taalgebied © 2014 by The House of Books,  
Amsterdam

*Vertaling*

Monique de Vré

*Omslagontwerp*

Wil Immink Design

*Omslagfoto*

© Hollandse Hoogte

*Foto auteur*

© Roland Scarpa

*Opmaak binnenwerk*

ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 443 4496 7

ISBN 978 90 443 4497 4 (e-book)

NUR 302

[www.thehouseofbooks.com](http://www.thehouseofbooks.com)

[www.dutch-media.nl](http://www.dutch-media.nl)

All rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

The House of Books is een imprint van Dutch Media Books bv



Voor Sandy Kidd,  
met al mijn liefde



# Deel een

*November 1803 – februari 1805*





## Hetty Handful Grimké

Er was een tijd in Afrika waarin de mensen konden vliegen. Mama vertelde me dit op een nacht toen ik tien jaar oud was. Ze zei: ‘Handful, je omama heeft het zelf gezien. Ze zei dat ze over bomen en wolken vlogen. Ze zei dat ze als merels vlogen. Toen we hier kwamen zijn we die magie kwijtgeraakt.’

Mijn mama was slim. Ze had nooit leren lezen en schrijven, zoals ik. Alles wat ze wist kwam uit haar harde bestaan. Ze keek naar mijn gezicht, zag alle verdriet en twijfels erop, en ze zei: ‘Geloof je me niet? Waar dacht je dat die schouderbladen van jou vandaan kwamen, meisje?’

Die magere botten staken als knokkels uit mijn rug. Ze klopte erop en zei: ‘Dit is alles wat er nog over is van je vleugels. Je hebt nu alleen maar deze platte botten, maar ooit krijg je ze terug.’

Ik was slim, net als mama. Al was ik nog maar tien, ik wist dat dat verhaal over mensen die konden vliegen gewoonweg flauwekul was. We waren niet bijzondere mensen die hun magie waren kwijtgeraakt. We waren slaven en we konden nergens heen. Later zag ik pas wat ze bedoelde. We konden wel degelijk vliegen, maar dat had niets met magie te maken.

Op de dag waarop mijn leven een onherstelbare wending nam, was ik op het werkerf beddengoed van de slaven aan het koken; ik stookte vuur onder de wasketel en mijn ogen brandden van de vlokken loogzeepsop die door de wind werden meegenomen. Het was een koude ochtend en de zon leek een wit knoopje dat strak op de lucht genaaid was. ’s Zomers droegen we zelfgesponnen katoenen jurken over onze lange onderbroeken, maar wanneer de

winter in Charleston als een lui meisje in november of januari op kwam dagen, trokken we onze wijde, dikke jassen aan, gemaakt van zwaar garen. Het waren niet meer dan oude zakken met mouwen. De mijne was een afleggettje en hing tot op mijn enkels. Ik kon niet zeggen hoeveel ongewassen lijven hem vóór mij gedragen hadden, maar ze waren allemaal zo vriendelijk geweest er hun geur op achter te laten.

Die ochtend had mevrouw haar wandelstok al een keer op mijn zitvlak laten neerkomen omdat ik tijdens haar godsdienstoefeningen in slaap was gevallen. Iedere dag persten wij slaven ons met zijn allen, behalve Rosetta, die oud en seniel was, vóór het ontbijt de eetkamer binnen, waar we ons best deden niet in slaap te vallen terwijl mevrouw ons korte Bijbelverzen voorhield, zoals ‘Jezus weende’, en hardop bad over Gods lievelingsonderwerp: gehoorzaamheid. Als je wegdoezelde kreeg je midden in God zei dit en God zei dat een klap.

Ik luchtte tegen Aunt-Sister mijn hart over al dat ellendige gedoe. Ik zei bijvoorbeeld: ‘Laat deze beker aan mij voorbijgaan’, een van de verzen van mevrouw spuiend. Of ik zei: ‘Jezus weende omdat hij daarbinnen vastzit met mevrouw, net als wij.’

Aunt-Sister was de kok – ze was al bij mevrouw sinds die een meisje was – en samen met Tomfry, de butler, bestierde ze het hele huishouden. Ze was de enige die tegen mevrouw kon zeggen wat ze moest doen zonder dat ze een mep met de stok kreeg. Mama zei: ‘Let op wat je zegt’, maar dat deed ik nooit. Aunt-Sister riep me wel driemaal op een dag tot de orde.

Ze hadden heel wat met me te stellen. Maar dat bezorgde me niet mijn naam. Handful was mijn wiegennaam. Meneer en mevrouw, die gaven alle officiële namen, maar een moeder keek naar haar kind in het mandje en dan kwam er een naam bij haar op, iets met het uiterlijk van de baby, de dag van de week, wat voor weer het was of gewoon hoe de wereld er die dag uitzag. De wiegennaam van mijn moeder was Summer, maar haar officiële naam was Charlotte. Ze had een broer wiens wiegennaam Hardtime was. De mensen denken dat ik dat verzin, maar het is zo waar als wat.

Als je een wiegennaam kreeg, had je in ieder geval íéts van je

moeder. Meneer Grimké noemde me Hetty, maar mama keek naar me op de dag waarop ik ter wereld kwam en omdat ik te vroeg geboren was, noemde ze me Handful.

De dag waarop ik Aunt-Sister op het erf hielp, was mama in het huis, waar ze voor mevrouw aan een goudsatijnen jurk werkte met een bolling aan de achterkant, zo'n jurk die ze een Watteaujapon noemen. Ze was de beste naaister in Charleston en werkte haar vingers stijf met de naald. Je had nog nooit zulke mooie kleren gezien als mijn moeder in elkaar kon flansen en ze gebruikte nooit stempelpatronen. Ze had een hekel aan patronen uit een boek. Ze koos de zijden en fluwelen stoffen zelf uit op de markt en maakte alles wat de familie Grimké had: overgordijnen, gevoerde onderrokken, hoepelrokken, geitenleren broeken, en van die versierde jockeykostuums voor de week van de paardenrennen.

Ik kan je wel vertellen: voor de blanken was er niets belangrijker dan de paardenrenweek. Ze hadden de ene picknick, plezierrit en partij na de andere. Het partijtje van mevrouw King was altijd op dinsdag. Het diner van de jockeyclub op woensdag. De grote drukte barstte los op zaterdag, want dan was er het Sint-Ceciliabal, waarop ze in hun mooiste jurken rondliepen. Aunt-Sister zei dat Charleston het hoog in de bol had. Tot ik acht was of zo dacht ik dat dat betekende dat je een erge ziekte in je hoofd had.

Mevrouw was een kleine vrouw met een dik middel en onder haar ogen een soort deegballetjes. Ze weigerde mama aan de andere dames te verhuren. Ze smeekten haar erom en mama smeekte ook, omdat ze een deel van dat loon voor zichzelf zou hebben gehouden, maar mevrouw zei: 'Ik wil niet dat je voor hen iets maakt wat beter is dan wat je voor ons maakt.' 's Avonds scheurde mama repen stof voor haar lappendekens, terwijl ik de talgkaars met de ene hand vasthield en met de andere de stroken op stapeltjes legde, altijd naar kleur, reuze netjes. Ze hield van felle kleuren en deed tinten bij elkaar waar niemand op zou zijn gekomen: paars en oranje, roze en rood. De vorm waar ze dol op was, was de driehoek. Altijd zwart. Mama deed op zo ongeveer iedere lappendeken die ze maakte zwarte driehoeken.

We hadden een houten lappendoos om onze restjes in te be-

waren, een buidel voor onze naalden en draden en een echte koperen vingerhoed. Mama zei dat de vingerhoed ooit van mij zou worden. Wanneer ze hem niet gebruikte, droeg ik hem als een sieraad aan mijn vinger. We vulden onze lappendekens met ruwe katoen en restjes wol. De beste vulling was veren, dat is het nog steeds, en mama en ik liepen nooit langs een veer op de grond zonder hem op te rapen. Op sommige dagen kwam mama binnen met haar zak vol ganzenveren, die ze geplukt had uit gaten in de matrassen in het huis. Wanneer we een lappendeken moesten vullen maar niets hadden, trokken we het lange mos van de eik op het werkerf en naaiden dat tussen de voering en de bovenkant van de deken, met zandvlooiën en al.

Mama en ik vonden het heerlijk om met de lappendekens bezig te zijn.

Wat Aunt-Sister me ook liet doen op het erf, ik hield altijd het raam boven in de gaten waar mama zat te naaien. We hadden een teken. Wanneer ik de emmer ondersteboven neerzette bij het keukengebouw, betekende dat dat de kust veilig was. Mama opende dan het raam en gooide een toffee naar beneden die ze gestolen had uit de kamer van mevrouw. Soms kwam er een bundeltje stofrestjes – echt mooie stukjes bedrukt katoen, gingang, mousseline, of wat importlinnen. En op een keer die echte koperen vingerhoed. Wat ze het liefst meenam was scharlakenrood draad. Ze wond het op, stopte het in haar zak en liep er zo mee het huis uit.

Het was die dag erg druk op het erf, dus ik verwachtte niet dat er een toffee uit de lucht zou vallen. Mariah, de wasslavin, had haar hand gebrand aan de houtskool van het strijkijzer en lag op bed. Aunt-Sister was woest omdat de was zich ophoopte. Tomfry liet de mannen alles doen om een varken te slachten, dat rondrende en zijn longen uit zijn lijf schreeuwde. Iedereen was buiten, van de oude koetsier Snow tot aan de stalknecht, Prince. Tomfry wilde het doden snel achter de rug hebben omdat mevrouw een hekel had aan lawaai op het erf.

Lawaai stond op haar lijst met slavenzonden, die we uit ons hoofd kenden. Op één stond stelen. Op twee ongehoorzaam zijn. Op drie luiheid. Op vier lawaai. Een slaaf moest zo ongeveer als de Heilige

Geest zijn: je ziet hem niet, je hoort hem niet, maar hij hangt altijd om je heen, klaar om je te dienen.

Mevrouw riep naar Tomfry dat hij het lawaai moest dempen – een dame hoorde niet te weten waar haar spek vandaan komt. Toen we dat hoorden, zei ik tegen Aunt-Sister dat mevrouw geen flauw idee had aan welke kant haar spek erin ging en aan welke kant het eruit kwam. Aunt-Sister sloeg me verrot.

Ik pakte de lange stok die we een vechtstok noemden en viste het beddengoed uit de wasketel en liet het druipnat vallen op de stang waarop Aunt-Sister haar kruiden droogde. De stang in de stal was verboden omdat de paarden ogen hadden die niet met loog bedorven mochten worden. Slavenogen, dat was iets heel anders. Met de stok mepte ik uit alle macht op de lakens en dekens. We noemden dat ‘het vuil eruit trekken’.

Nadat ik de was had gedaan, had ik niets meer te doen en ging ik me vrolijk bezighouden met zonde nummer drie. Ik liep over een pad dat ik in de aarde had uitgesleten doordat ik er tien, twaalf keer op een dag een rondje maakte. Ik begon achter het huis zelf en liep langs het keukengebouw en het washuis naar de boom met de brede kruin. Een paar takken waren dikker dan mijn lijf en ze kronkelden allemaal als linten in een doos. Slechte geesten verplaatsen zich in een rechte lijn en onze boom had geen plekje dat niet krom was. Wij slaven verzamelden ons eronder wanneer de zon hevig brandde. Mama zei altijd tegen me: ‘Trek het grijze mos er niet af, want dat houdt de zon en spiedende ogen tegen.’

Ik liep terug langs de stal en het koetshuis. Het pad voerde me over de hele kaart van de wereld die ik kende. Ik had nog niet de draaiende wereldbol in het huis gezien waarop de rest stond. Ik lummelde maar wat rond en wou dat de dag om was, zodat mama en ik naar onze kamer konden gaan. Die was boven het koetshuis en er zat geen raam in. De geur van mest die uit de paardenstal en de koeienstal opsteeg was zo sterk dat het wel leek of ons bed daarmee gevuld was, in plaats van met stro. De andere slaven hadden kamers boven het keukengebouw.

De wind wakkerde aan en ik luisterde of er schepen met flappende zeilen waren in de haven aan de overkant van de weg, een

plek waarvan ik de geuren op de wind had geroken, maar die ik nog nooit had gezien. De zeilen knalden als zwepen en wij allemaal luisterden of het een slaaf was die gezeseld werd op een naburig erf, of een schip dat zich gereedmaakte om uit te varen. Als er wel of geen geschreeuw kwam, wist je wat het was.

De zon was verdwenen en liet een rimpelige deuk in de wolken achter, alsof de knoop eraf was gevallen. Ik pakte de vechstok bij de wasketel op en stak hem om onduidelijke redenen in een pompoen in de moestuin. Ik slingerde de *butternut*-pompoen over de muur, waar hij luidruchtig uiteenspatte.

Toen werd het stil. De stem van mevrouw kwam uit de achterdeur en die zei: 'Aunt-Sister, haal Hetty meteen hierheen.'

Ik liep naar het huis, denkend dat ze kwaad was om haar pompoen. Ik zei tegen mijn achterste dat het zich schrap moest zetten.



## Sarah Grimké

Mijn elfde verjaardag begon ermee dat moeder me uit de kinderkamer ontsloeg. Een jaar lang verlangde ik er al naar te ontsnappen aan de porseleinen poppen, tollen en theeserviesjes die overal op de grond lagen, de bedjes die in een rij stonden, dat overvolle gekkenhuis, maar nu die dag gekomen was, stond ik weifelend op de drempel van mijn nieuwe kamer. Hij was donker gelambriseerd en gaf de geur van mijn broer af – een en al rook en leer. Het eikenhouten frame met de roodfluwelen gordijnen van mijn hemelbed torende zo hoog boven me uit dat het dichterbij het plafond dan bij de vloer leek. Ik kon me niet bewegen, bevreesd als ik was alleen in zo'n enorme, buitensporige ruimte te moeten leven.

Ik haalde diep adem en wierp me over de drempel. Dat was de natuurlijke manier waarop ik de horden van mijn kindertijd nam. Iedereen vond me een kranig meisje, maar in wezen was ik niet zo onbevreesd als iedereen aannam. Ik had het temperament van een schildpad. Welke vrees, schrik of hobbel ook op mijn weg kwam, het enige wat ik wilde was stilstaan en me verstoppen. *Als je moet dwalen, doe dat dan met lef.* Dat was de kleine strijdkreet die ik voor mezelf had verzonnen. Hij hielp me al een tijd me over drempels te werpen.

Die ochtend woei er een koude, zonnige wind die van de Atlantische Oceaan kwam en de wolken werden als windzakken voortgedreven. Even stond ik slechts in de kamer te luisteren naar het kletterende geluid dat de geveerde bladeren van de dwergpalmen maakten. De dakranden van de buitengalerij sisten. De schommel op de veranda kreunde in zijn kettingen. Beneden in de verwarmingskeuken liet moeder de slaven Chinese terrines en Wedgwood-

kopjes tevoorschijn halen voor mijn verjaarsfeestje. Haar dienstmeid Cindie was uren bezig geweest met moeders pruik; ze had hem natgemaakt en er papillotten in gedaan en de zure geur die hij afgaf tijdens het verwarmen had zich een weg naar boven gezocht.

Ik keek toe terwijl Binah, de moeder van de kinderkamer, mijn kleren in de zware oude kledingkast opborg en dacht eraan hoe ze vroeger met een pook de wieg van Charles liet schommelen, waarbij haar armbanden van kaurischelpen aan haar armen rammelden, terwijl ze ons de stuipen op het lijf joeg met verhalen over de boze heks – een oude vrouw die op een bezemsteel rondvloog en de adem uit stoute kinderen zoog. Ik zou Binah missen. En ook die lieve Anna, die met haar duim in haar mond sliep. Ben en Henry, die als spookjes op hun matrassen sprongen totdat de ganzenveren er in een fontein uit vlogen, en de kleine Eliza, die de gewoonte had bij me in bed te glippen om zich voor het nachtelijke schrikbewind van de boze heks te verschuilen.

Natuurlijk had ik allang uit de kinderkamer verbannen moeten zijn, maar ik was gedwongen geweest te wachten totdat John ging studeren. Met zijn twee bovenverdiepingen was ons huis een van de voornaamste in Charleston, maar er waren niet voldoende slaapkamers, gezien het feit dat moeder nogal... nou ja, vruchtbaar was. We waren met ons tienen: John, Thomas, Mary, Frederick en ikzelf, gevolgd door de bewoners van de kinderkamer: Anna, Eliza, Ben, Henry en de kleine Charles. Ik was de middelste, degene die moeder ‘anders’ noemde en vader ‘opmerkelijk’, degene die wortelkleurig haar en sproeten had, hele sterrenstelsels. Mijn broers hadden wel eens op mijn wangen en voorhoofd met houtskool Orion en de Kleine en de Grote Beer getekend door de felrode vlekjes met elkaar te verbinden en daar had ik geen bezwaar tegen gehad, want ik was urenlang hun uitspansel geweest.

Iedereen zei dat ik vaders lieveling was. Ik weet niet of hij aan mij de voorkeur gaf of medelijden met me had, maar hij was in ieder geval wel mijn lieveling. Hij was rechter in het hoogste gerechtshof van South Carolina en bevond zich hoog in de plantersklasse, de groep die Charleston als zijn elite beschouwde. Hij had samen met generaal Washington gevochten en was door de Britten

gevangengenomen geweest. Hij was te bescheiden om over deze dingen te spreken – daar had hij moeder voor.

Ze heette Mary en daarmee houdt iedere gelijkenis met de moeder van onze Heer ook op. Haar voorouders behoorden tot de meest vooraanstaande families van Charleston, dat kleine gezelschap lords dat koning Charles hierheen had gestuurd om de stad te stichten. Ze verwerkte dit zo onvermoeibaar in haar gesprekken dat we niet meer de tijd of de moeite namen om onze ogen ten hemel te heffen. Behalve dat ze het huis, een menigte kinderen en veertien slaven bestierde, kweet ze zich ook van een aantal sociale en godsdienstige taken die zelfs de koninginnen en heiligen van Europa te veel zouden zijn geweest. Wanneer ik in een vergevingsgezinde bui was, zei ik dat mijn moeder gewoon uiterst vermoeid was. Maar eigenlijk vermoedde ik dat ze gewoon laaghartig was.

Toen Binah mijn haarkammen en haarlinten op het weelderige nieuwe Hepplewhite-ladekastje boven op mijn toilettafel had gerangschikt, keerde ze zich naar me om, en ik moet er verloren uit hebben gezien zoals ik daar stond, want ze klakte met haar tong en zei: ‘Arme juffrouw Sarah.’

Ik verfoeide dat ‘arme’ voor mijn naam. Binah mompelde al sinds ik vier was ‘arme juffrouw Sarah’, als een bezwering.

Mijn vroegste herinnering is dat ik de knikkers van mijn broer tot woorden rangschik. Het is zomer en ik zit onder de eik die in de achterste hoek van het werkerf staat. Thomas, die tien is en die ik boven alle anderen liefheb, heeft me negen woorden geleerd: SARAH, MEISJE, JONGEN, GA, STOP, SPRING, REN, OP, NEER. Hij heeft ze op een vel perkament geschreven en me een zakje met zestig glazen knikkers gegeven waarmee ik ze kan spellen, genoeg om twee woorden per keer te spellen. Ik rangschik de knikkers op de grond, de met inkt geschreven woorden van Thomas namakend. *Sarah Ga. Jongen Ren. Meisje Spring*. Ik werk zo vlug als ik kan. Binah zal me gauw komen zoeken.

Het is echter moeder die het trapje afkomt en de binnenplaats oploopt. Binah en de andere huisslaven lopen in een kluitje achter haar aan en bewegen zich behoedzaam, gelijk stappend, alsof ze

één wezen zijn, een duizendpoot die een onbeschutte ruimte oversteeft. Ik voel de schaduw die boven hen in de lucht hangt, een alles opslukkende vrees, en ik trek me terug in de groenzwarte donkerte van de boom.

De slaven staren naar moeders rug, die recht en onverbiddelijk is. Ze keert zich om en spreekt hun vermanend toe: 'Jullie lopen te langzaam. Snel nu, laten we dit afhandelen.'

Terwijl ze spreekt wordt een oudere slavin, Rosetta, uit de koeienstal gesleept door een man, een erfslaaf. Ze verzet zich en haalt uit naar zijn gezicht. Moeder kijkt onbewogen toe.

Hij bindt Rosetta's handen aan de hoekzuil van de keukenveranda. Ze kijkt over haar schouder en smeekt: 'Mevrouw, alstublieft. Mevrouw. Mevrouw. Alstublieft.' Ze smeekt nog wanneer de man zijn zweep op haar laat neerkomen.

Haar jurk is van katoen, een lichtgele kleur. Ik zit verstard toe te kijken terwijl er aan de achterkant bloed uit spuit – rode bloemen die zich plotseling openen. Ik kan de wreedheid van de slagen niet rijmen met haar zoetgevooisde jammerklachten of de schoonheid van de rozen die over het hekwerk van haar ruggengraat kronkelen. Iemand telt de slagen – is het moeder? *Zes, zeven.*

Het geselen gaat door, maar Rosetta houdt op met jammeren en zakt tegen de balustrade van de veranda aan. *Negen, tien.* Mijn ogen wenden zich af. Ze volgen een zwarte mier die verre oorden onder de boom doorkruist – bergachtige wortels en woudachtige mossen, overal gevaar – en in mijn hoofd zeg ik de woorden die ik eerder heb gevormd. *Jongen Ren. Meisje Spring. Sara Ga.*

*Dertien. Veertien...* Ik schiet de schaduw uit, langs de man die nu zijn zweep oprolt – de klus zit erop –, langs Rosetta die als een hoopje aan haar handen hangt. Terwijl ik de treetjes achter het huis op spring, roept moeder me en strekt Binah haar armen om me vast te pakken, maar ik ontsnap en hol als een bezetene de hoofdgang door en de voordeur uit, waarna ik blindelings naar de havenkant ren.

De rest herinner ik me niet zo duidelijk; het enige wat ik weet is dat ik de loopplank van een zeilschip op dwaal, snikkend, struikelend over een tulband van touw. Een vriendelijke man met een

baard en een donkere muts vraagt me wat ik wil. Ik smeek hem: *Sarah Ga*.

Binah is achter me aan gerend, maar ik ben me pas van haar bewust wanneer ze me in haar armen trekt en ‘Arme juffrouw Sarah, arme juffrouw Sarah’ kirt. Als een decreet, een proclamatie, een profetie.

Wanneer ik thuiskom, zit ik onder het snot, de tranen, aarde van het erf en vuil van de haven. Moeder houdt me tegen zich aan, strekt zich achterwaarts en rammelt me vertoornend door elkaar, omarmt me dan weer stevig. ‘Je moet beloven dat je nooit meer weg zult lopen. Belóóf het.’

Ik wil het. Ik probeer het. De woorden liggen op mijn tong – ronde hoopjes, glanzend als de knikkers onder de boom.

‘Sarah!’ zegt ze dwingend.

Er komt niets. Geen geluid.

Ik bleef een week stom. Mijn woorden leken de holte tussen mijn sleutelbeenderen in te worden gezogen. Langzaamaan redde ik ze, door te bidden, te commanderen en te paaien. Ik herkreeg mijn spraak, maar vreemd en grillig stamelend. Ik was al nooit zo welbespraakt geweest; ook de eerste woorden die ik sprak hadden een zekere strijdlustige neiging gehad, maar nu waren er lelijke, haperende leemten tussen mijn zinnen, eindeloze seconden waarin de woorden ineengedoken tegen mijn lippen lagen en de mensen hun ogen afwendden. Na verloop van tijd begonnen deze afschuwelijke stiltes volgens hun eigen mysterieuze wil te komen en te gaan. Ze konden me wekenlang plagen en dan maandenlang wegblijven, om dan weer even abrupt terug te komen als ze waren gegaan.

Op de dag waarop ik de kinderkamer verliet om een volwassen leven te gaan leiden in Johns bezadigde oude kamer dacht ik niet aan de wreedheid die op het werkerf had plaatsgevonden toen ik vier was of aan de dunne draden waarmee ik sindsdien met mijn stem verbonden was geweest. Die zorgen hielden me totaal niet bezig. Mijn spraakgebrek was al een tijd afwezig – vier maanden en zes dagen. Ik had mezelf al bijna als genezen beschouwd.

Dus toen moeder plotseling de kamer binnenliep, terwijl ik verkrampt probeerde me aan mijn omgeving aan te passen en Binah mijn bezittingen hier en daar opborg en vroeg of mijn nieuwe onderkomen me beviel, kon ik haar tot mijn verbijstering geen antwoord geven. De deur in mijn keel sloeg dicht en de stilte bleef daar hangen. Moeder keek me aan en zuchtte.

Toen ze de kamer uit liep, probeerde ik uit alle macht de tranen terug te dringen en wendde ik me van Binah af. Ik kon het niet verdragen haar weer ‘Arme juffrouw Sarah’ te horen zeggen.